

Bokessay

Ja, vi elsker ting! En artikkelsamling om gjenstander ved museene i Akershus. 2004. Red: Christian Hinze Holm og Kirsten Linde. Forlaget Bonytt. Oslo. 87 sider.
Av Anne-Sofie Hjemdahl

Ting er i tiden. Forholdet til tingene gir oss forankring og tilknytning til verden. De er med på å gi oss "liv". Indirekte gir tingene oss en pekepinn på hva slags liv mennesket lever, og muligens også hva det å leve er, i filosofisk forstand (Tveito 2005). Dette er kanskje en grunn til at Akershusmuseene døper sin artikkelsamling *Ja, vi elsker ting!* Tingene er museenes ryggrad og det som gjør mediet museum spesielt. Sett i lys av museenes arbeid med samtidokumentasjon de siste årene, har dette kanskje blitt litt underkommunisert. Ofte har tingene blitt skjøvet i bakgrunnen til fordel for andre typer materiale, eksempelvis intervjuer og fotografier. Derfor er det flott at Akershusmuseene her erklærer sin kjærlighet til gjenstandene. I denne anmeldelsen vil jeg forfølge de sterke følelsene ovenfor tingene.

"Konservatorforum" er museene i Akershus sitt faglige nettverk. På et møte i dette forumet diskuterte deltakerne essayet "Det moderne og det autentiske", hentet fra sosialantropologen Tian Sørhaugs essaysamling *Fornuftens fantasier* (1996). I 2004 forelå resultatet av diskusjonene som bok; en illustrert artikkelsamling bestående av ti korte artikler skrevet av fagansatte ved ulike museer i Akershus. Christian Hinze Holm og Kirsten Linde har vært redaktører. Hver av forfatterne har valgt seg ut "sin ting" som de teoretiserer rundt i lys av Sørhaugs essay. Redaktørene har vist romslighet i

utvalgte gjenstander. Her skrives det om industrisamfunnets masseproduserte ting: kjeksbokser fra Sætre kjeksfabrikk, singelplater, stoler og flagg. Vi møter unike ting som en dansemaske fra Witu-øyene, barnetegninger og en trapp til en prekestol. Ikke minst skrives det om ting som befinner seg i et interessant skjæringspunkt mellom hva som kan klassifiseres som natur eller kultur; granbar og bunntømmer.

Spennvidden er ikke mindre i diskusjonene forfatterne reiser. Av prinsipiell art finnes diskusjoner relatert til museums-gjenstandenes evne til å tale og om tingene evner å tale til oss. Flere drøfter forholdet mellom ting, autentisitet og aura. Ikke minst diskuteres forholdet mellom ting, museum og nasjonsbygging. En artikkel inneholder også en innsiktsfull analyse av hvordan man kan fortolke og forstå en vanlig, men lite påaktet gave museene stadig mottar, nemlig barnetegninger. Andre artikler er mer deskriptive og legger vekt på å sette tingene inn i ulike kontekster. Tingenes funksjon beskrives i forhold til framveksten av ulike kulturer (singelplaten i ungdomskulturen), i sosiale og rituelle sammenhenger (granbar i begravelse), i økonomiske sammenhenger (bunntømmers rolle i industrien) og i en restaureringssammenheng (dansemaske fra Witu-øyene). Boka legger ikke skjul på at tingene både er betydningsrike, komplekse og inviterer til mange innfallsvinkler. Artiklene inneholder ulike forfatterstemmer. Vi møter forskeren/konservatoren, den tekniske konservatoren, den entusiastiske samleren og museumsformidleren.

På mange måter er antologien ambisiøs. Her ønsker museumsansatte å for-

midle sin kjærlighet og sitt engasjement til tingene og museets samlinger. Boka tar mål av seg å diskutere komplekse problemstillinger til et bredere publikum i et populært format. Den synliggjør også et ønske om å mobilisere og utfordre ulike faglige ansatte i Akershusmuseene. Ikke minst vitner boka om et ønske om å heve seg over museenes mer tradisjonelle årboknivå.

I forlengelsen følger naturlig nok spørsmålet om boka klarer å leve opp til sine ambisjoner? Er boka vellykket? Etter å ha lest de ti artiklene tviler jeg aldri på skribentenes sterke følelser for tingene. Den mest betagende beskrivelsen av hvordan en slik kjærlighet kan arte seg for en museumsansatt, finner jeg hos Berit Anderson. På en rørende måte gir hun uttrykk for dette i sin beskrivelse av den spesielle stolen "City": "Det var i kjelleren jeg så stolen. Inne i en krok. Liten og ganske unnselig med sort rygg og sete og understell i metall. Setet var slitt og hadde delvis løsnet fra understellet. Stolen var ikke mye for øyet, men den gjorde meg lykkelig" (s. 41).

Boka skaper seg også et spenstig utgangspunkt ved at alle artikkelforfatterne leser samme essay og diskuterer tingen i forhold til dette. Slik utfordres forfatterne. Generelt sett tror jeg Sørhaugs essay var et heldig valg. Med en antropologs blikk belyser Sørhaug aktuelle aspekt ved museenes ting og behandlingen av dem. For å tydeliggjøre sine poeng har han gjort framstillingen spisset og karikert. Ifølge redaktør Kirsten Linde må bokens artikler ses som et svar på antropologens framstilling. På et vis er dette antologien der "the natives speaks back". Det er beundringsverdig at fagansatte i museene setter seg selv på slike prøver og kaster seg ut i prinsipielle fagdebatter om museenes praksis og sannheter. Det er også positivt at det vises en vilje til å nå lesere utenfor museene. I museumsverd-

enen trengs slike initiativ. Hovedinntrykket av boka er positivt. Akershusmuseene har imidlertid begitt seg ut på en krevende øvelse og jeg er ikke alltid overbevist. En grunn er at tekstene har et varierende refleksjonsnivå. I en tekst gjøres det også et forsøk på å eksperimentere med form. Jeg trodde jeg skulle lese en artikkel, men så var det et slags brev til en tante som til syvende og sist viste seg å være en litt lengre museumsreklame som avrundet det hele med å informere om museets åpningstider. Lite overbevisende, og etter min mening burde redaktørene ha luket vekk dette. Enkelte tekster har også en tendens til å bli litt innadvendte. Den diskuterende formen gjør at man som leser blir litt sliten av "som Sørhaug sier...". Dette er imidlertid en kritikk også denne anmeldelsen rammes av, siden jeg vil forfølge et par diskusjoner forfatterne og Sørhaug reiser. Jeg er ikke alltid overbevist over frasparkene i den opposisjonen Sørhaug møter.

Sørhaugs utgangspunkt for essayet er en barndomsopplevelse i det gamle etnografiske museet i Oslo. Den bruker han som en bevisst strategi for å tydeliggjøre sitt sakrale og tempelaktige bilde av museene. Han skriver selv at fremstillingen er karikert. Det er derfor litt merkelig at flere likevel tar han bokstavelig og bruker plass på å protestere på hans virkelighetsbeskrivelse. Etter min mening blir slike utspill et sidespor i forhold til de mer dyptgripende problemstillingene essayet skisserer. Hva skjer i møte mellom ting og menneske? Mange artikler diskuterer tingenes evne til å tale. Dette er ingen ny diskusjon. Jeg er imidlertid usikker på om diskusjonen bringes videre. Grunnen er at det tas for gitt hva tingen skal tale om. Det ser ut til å være nedfelt en enighet innad i de kulturhistoriske museene om at tingen skal tale om sin kulturelle og sosiale samtid før den kom på

museum (Johansen, Gaarder Losnedahl og Ågotnes 2002:15). Det er denne kunnskapen og historien som er interessant. Tingen skal f. eks tale om en ungdomskultur eller om en epoke i nasjonens historie. Tingen har foretatt en tidsreise og endt opp i vår samtid for å tale om sin historiske samtid. Problemstillingene dreier seg i hovedsak om: "Formidler gjenstander sin historiske kontekst til nye generasjoner med egne referanserammer? (...) Kan museumsgjenstander bygge bro over det historiske forløpet mellom gjenstandens samtid og publikums?" (s. 19). Jeg stiller meg undrende til en slik forståelse siden tingenes materialitet og stabilitet gjør at de som regel er del av mange virkeligheter. Det er ikke gitt hva tingen er og hva den skal tale om. Kun i en artikkel, om en dansemaske fra Wituøyene, løftes slike problemstillinger fram. Som antropolog Nicholas Thomas påpeker, er tingen løsaktig. Den skifter betydning ut i fra hvilken kontekst den settes inn i (Thomas 1991). Slik kan tingen fortelle mange historier og det gjelder å være bevisst hvilken man velger.

I lys av kulturminnevernets opptatthet av ekthet stiller Tanja Røskar Reed sentrale spørsmål: I hvilken virkelighet ligger tingens autentisitet, i opprinnelig bruk, i innsamlingshistorien eller tingens museale liv? (s. 28) Tingens liv før den kom på museum er ikke den eneste sanne historien. Dessuten er tingenes tale avhengig av hvilken kontekst den settes inn i – hva slags gjenstander den plasseres sammen med, men også hvordan tingen i seg selv fremtrer, hvordan den ser ut. Ved tilbakeføring av en tings utseende reiser det seg f. eks problemstillinger av typen: "Hvem tar bestemmelsen av tilbakeføring til originalt utseende, og hvem vet egentlig hva som var det originale utseende? Var det slik gjenstanden så ut da den kom til museet, eller

er det slik liknende gjenstander på andre museer ser ut?" (s. 31). Jeg tror de kulturhistoriske museene vil være tjent med at slike problemstillinger løftes fram i den videre diskusjonen om tingenes tale.

Sett i lys av drøftingene om tingenes tale er jeg mer overbevist over refleksjonen i diskusjonen om tingenes autentisitet og aura. Det er et tema som både opptar Sørhaug og artikkelforfatterne. Selv om forfatterne bruker aura-begrepet uten å diskutere det i nevneverdig grad, kommer de med relevante innspill. Det ene er i forhold til masseproduserte produkter. Her er Sørhaug klar. Det kan virke som han mener at industrifremstilte ting ikke har noe på et museum å gjøre, siden de er masseproduserte og å betrakte som "kopier". De har ingen aura. Jeg tror det er en for bokstavelig lesning av ham. Like fullt er det positivt at flere tar tak i temaet og argumenterer for at industriens masseproduserte gjenstander har sin berettigelse på museum og at også slike hverdagslige/trivielle ting kan oppleves å ha "aura". Vår tid er preget av industrifremstilte ting. Om ikke museene viste interesse for disse, ville de etter hvert fått et glissent utvalg av gjenstander fra vår tid. Det er ikke noe i veien for at det kan klebe seg en person og historier til en masseprodusert ting. Det tror jeg Sørhaug vil medgi. Om det som er med på å gi tingen aura, skriver han nettopp: "Objektets historie, hvilke hendelser det har passert gjennom, gir objektet denne kraften og verdien. Og denne historien taler til oss. Gaven arbeider. Det sosiale virker i og gjennom tingen" (Sørhaug 1996:70). Hvorfor skulle ellers mange mennesker vegre seg mot å kjøpe klær og sko på loppemarked?

Et annet sentralt poeng er at aura handler om følelser som oppstår i møtet mellom menneske og ting. Aura er ingen

objektiv egenskap ved tingen, noe som også blir påpekt av forfatterne (s.14). Flere stiller spørsmål til Sørhaugs påstand om at man må beherske en kulturell kode for å la seg henrykke av ting på museum. Jeg tror det er en relevant innvending. Det er ikke lenger bare museenes fagfolk som har eneveldig autoritet til å definere hvilken kulturell kode som gjelder for å oppleve en tings aura.

Gjennomgående for Sørhaugs essay er at aura og autentisitet er kvaliteter ved tingen som er nært beslektet med følelser og religion. Jeg tror vi har godt av slike sideblikk på egen praksis. Det synliggjør det selvfølgelig og naturlige ved egen kultur vi ikke alltid er oss like bevisst. Derfor forundrer det meg at en fagansatt i et museum opplever det som provoserende med en innsikt som viser at man ikke kan betrakte tingen strengt rasjonelt og ”vitenskapelig”. Alle innvendinger til tross, så foreligger *Ja, vi elsker ting!* som en delikat publikasjon og et forbilde for andre museer. Med denne antologien befester Akershus fylkesmuseum sin posisjon som faglig kompetansesenter.

Litteratur

- Johansen, Anders, Gaarder Losnedahl, Ågotnes, Hans-Jacob 2002. ”Et lite påaktet felt”. I: *Tingenes tale, innspill til museologi*. Bergens museums skrifter, nr. 12. Universitetet i Bergen, Bergen museum. S. 8-26.
- Sørhaug, Tian 1996. ”Det moderne og det autentiske. Antropologiske spekulasjoner om forholdet mellom ting og person og ting i museer og andre steder”. I: *Fornuftens fantasier. Antropologiske essay om moderne livsformer*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Thomas, Nicolas 1991. *Entangled Objects: Exchange, Material Culture, and Colonialism in the Pacific*. Cambridge, Mass: Harvard university Press.
- Tveito, Finn 2005. ”Kva seier tinga? Om Gravgaver av Tor Ulven og Morgon og kveld av Jon Fosse”. *Edda*. Nr. 1/05.